

Manus Tannhelseutvalget – innspillmøte 7. desember 2022

Innledning

Den norske tannlegeforening takker for muligheten til å komme med innspill. Jeg er Camilla Steinum, spesialrådgiver i Tannlegeforeningen. Med meg har jeg Christian Pollock Fjellstad.

Tannlegeforeningen er en profesjonsforening for alle tannleger i Norge. Vi er også genuint opptatt av tannhelsetjenestens innretning og befolkningens munnhelse. Vi ønsker en tannhelsetjeneste som i fremtiden sikrer hele befolkningen god munnhelse og tilgang til nødvendig tannhelsetjenester, og dessuten en tannhelsetjeneste som bidrar til å utjevne de sosiale ulikhetene i munnhelse.

En stor del av befolkningen i Norge har god munnhelse, men de sosiale ulikhetene er store, og mange har ikke tilgang til nødvendig tannbehandling. Lovverket som regulerer tannhelsetjenesten er gammelt og utdatert, og folketrygdens stønadsordning, slik den er utformet i dag, bidrar ikke med stønad til de med de største behovene.

Selv om det har vært en positiv utvikling i befolkningens munnhelse i Norge, er munnsykdommer fortsatt en viktig helseutfordring. Tall fra 2016 viste at ca. 2,7 millioner mennesker, eller om lag halvparten av Norges befolkning, hadde munnsykdom.

God munnhelse er viktig både for den psykiske og den fysiske helsen - og motsatt. Munnhelse er helse, og munnhelsen må derfor prioriteres på lik linje med annen helse. Alle må sikres et tannhelsetilbud av høy kvalitet, som bidrar til å utjevne de sosiale ulikhetene.

For å sikre en helhetlig gjennomgang av tjenesten mener vi det er avgjørende at utvalget også ser på utdanningen av tannleger og annet tannhelsepersonell.

God munnhelse skapes ikke i tannhelsetjenesten. Utvalget må derfor ha oppmerksomhet på helsefremmende og forebyggende behandling, men også se på tiltak utenfor tannhelsetjenesten som kan bidra til bedre munnhelse i befolkningen.

Vi henviser også til innlevert innspill til Tannhelseutvalgets mandat.

Hva vet vi om tannhelsetjenesten i dag?

Vi mangler i dag kunnskap om tannhelsetjenesten i Norge og om befolkningens munnhelse. Vi har noen tall fra den offentlige tannhelsetjenesten, men svært lite tallmateriale fra den private delen av tjenesten.

Tannlegeforeningen stiller seg positive til en innhenting av tallmateriale fra privat sektor for å få mer kunnskap. Men dette må gjøres på riktig måte og i tråd med lovverket. Data som hentes inn må være i samsvar med forskrift og lov, og personvern og pasientsikkerhet ivaretas på tilfredsstillende måte.

Vi vet faktisk noe. Ca. 80% av befolkningen oppgir at de har god munnhelse og mange oppsøker tannhelsetjenesten regelmessig (90 % siste 2 år). Merk at bare 24 % av de med svekket helse oppgir at de har god munnhelse.

Det er stor sosial ulikhet i munnhelse. Vi vet at mange grupper faller utenfor og ikke har tilgang til tannhelsetjenester når de har behov for det. Ca. 8 % oppgir at de har et udekket behov for tannhelsetjenester, og økonomi er viktigste årsak. Det er viktig å merke seg at 22 % av de med svekket helse oppgir å ha et udekket behov for tannhelsetjenester.

Personer med lav inntekt har vesentlig dårligere munnhelse enn personer med høy inntekt, og mange får ikke gjennomført den tannbehandlingen de trenger fordi det er for dyrt. I denne gruppen finner vi blant annet arbeidsledige og uføre.

Dette er forhold Tannlegeforeningen mener vi ikke kan være bekjent av i Norge. Munnhelse er viktig for helsen og dessuten for selvfølelsen og det sosiale livet. Dårlig munnhelse kan derfor gi store ringvirkninger i samfunnet for øvrig.

I fremtidens tannhelsetjeneste må økt offentlig finansiering bidra til å utjevne disse ulikhetene og sikre hele befolkningen tilgang til nødvendige tannhelsetjenester. Andelen offentlig finansiering i tannhelsetjenesten er svært lav sammenlignet med øvrige helsetjenester – bare ca. 28 % mot ca. 88 %. Det er på høy tid at den offentlige finansieringen av tannhelsetjenester økes.

Munnhelse er helse og tannhelsetjenesten en del av helsetjenesten

- Tannhelsetjenesten må være en del av helsetjenesten og bidra i det forebyggende og helsefremmende arbeidet. Munnsykdommer må inkluderes i alle strategier og planer på nasjonalt nivå.
- Samhandling er viktig for kvalitet i tjenesten, for pasientsikkerheten og for god folkehelse. Tannhelsetjenesten må være en integrert del av den norske helsetjenesten, og det er nødvendig med bedre og mer samhandling.
- Tannhelsetjenesten må inkluderes i utviklingen av digitale løsninger som er nødvendig for bedre og effektiv samhandling i hele helsetjenesten.

Utjevning av sosial ulikhet i munnhelse

- Fremtidens tannhelsetjeneste må bidra til å utjevne den sosiale og den geografiske ulikheten i munnhelse, og sikre hele befolkningen et tannhelsetilbud av god kvalitet.
- Pasientgrupper med store behov for tannbehandling og de som ikke har økonomisk mulighet til å betale for nødvendig tannbehandling, må prioriteres først, slik at midlene som brukes til tannhelsetjenester bidrar til at målsettingene om god munnhelse i befolkningen og utjevning av sosial ulikhet i munnhelse oppnås.

Utdanning og kompetanse i fremtidens tannhelsetjeneste

- Fremtidens tannhelsetjeneste må utnytte ressursene og kompetansen på en god og effektiv måte og sikre trygge og gode rammebetingelser for virksomhetene i hele tjenesten og den enkelte tannlege.

- Tannlegen er lederen av tannhelseteamet, med overordnet faglig ansvar for pasienten. Rammene for yrkesutøvelsen må legge til rette for god og forsvarlig fagutøvelse som ivaretar pasientsikkerheten.
- En god grunnutdanning ved universitetene må gi tannlegen kompetanse innenfor hele det odontologiske fagspekteret.
- Spesialistutdanning av tannleger må være forankret på universitetene for å sikre nødvendig tilgang på spesialistkompetanse til både undervisning og klinisk virksomhet.
- Dimensjoneringen av grunn- og spesialistutdanningen må sikre at Norge i all hovedsak kan dekke behovet for tannleger gjennom eget utdanningssystem. Det må tilstrebes god geografisk spredning av både allmenntannleger og spesialister, og utdanningene må gjenspeile tannhelsetjenestens behov for kompetanse.
- Forskning og fagutvikling legger grunnlaget for gode tannhelsetjenester og evidensbaserte behandlinger. Den odontologiske forskningen må styrkes, og det må sikres bedre rammevilkår for odontologisk forskning og fagutvikling.

Betraktninger om dagens tannhelsetjeneste

Når utvalget nå skal foreta en helhetlig gjennomgang av tannhelsetjenesten og peke på hvordan tannhelsetjenesten bør organiseres og finansieres for å være best mulig i fremtiden, er det viktig at utvalget også ser på hva som fungerer i dagens tannhelsetjeneste og hva som med fordel kan videreføres.

Befolkningen har meget høy tillit til tannhelsetjenesten. Dagens modell, med samarbeid mellom offentlig og privat sektor, har bidratt til god munnhelse i store deler av befolkningen. Privat tannhelsetjeneste behandler majoriteten av den voksne befolkningen og det er høy kompetanse og mye ressurser i tjenesten som må utnyttes på en god måte også i fremtiden.

Men, det er utfordringer i begge sektorer i dag.

Den offentlige tannhelsetjenesten har rekrutterings – og stabiliseringsutfordringer i store deler av landet, og har ikke ressurser til å gi et helhetlig tilbud til de pasientene som de allerede har et lovpålagt ansvar for. Tjenesten er underfinansiert.

Privat tannhelsetjeneste har tradisjonelt bestått av små, stabile tannlegeeide virksomheter som sikret befolkningen et godt tannhelsetilbud, også på mindre steder i landet. Nå skjer det en rask konsolidering i den private delen av tannhelsetjenesten, og store internasjonale fond har kontroll på opp mot 30% av markedet.

I begge sektorer foregår det en sentralisering av tjenesten.

Dette påvirker tannhelsetjenesten og tannhelsetilbudet til befolkningen. Tannlegeforeningen kan ikke se at denne utviklingen medfører at tannhelsetjenesten blir mer lik og integreres med resten av helsetjenesten i Norge.

Økt offentlig finansiering er ikke nødvendigvis det samme som økt offentlig organisering av tjenesten, men det bør bety mer kunnskap og mer kontroll på tjenesten. Det er viktig for Tannlegeforeningen at tannleger og resten av tannhelsepersonellet ivaretas på en god måte, hvis det på sikt skal gjennomføres store endringer i tjenesten. Tannhelsetjenesten må reguleres og organiseres på en måte som også sikrer tjenesteleverandørene og gir forutsigbarhet og gode rammevilkår for tjenesten.

Vi er opptatt av at tannhelsetjenesten må være en del av helsetjenesten. Tannlegeforeningen har ved flere anledninger vært tydelige på at vi er bekymret for myndighetenes manglende oversikt og styring over tannhelsetjenesten i dag. Myndighetene vet ikke hvor mange tannleger som arbeider i Norge, hvor de er eller hvem de er, og de vet svært lite om hva som foregår i tjenesten. Språkkravene i lovverket følges ikke opp, og mange tannleger utdannes i utlandet hvor de ikke får noen som helst opplæring i norsk regelverk.

Ifølge Helsetilsynet har de ikke midler til tilsyn i tjenesten og Helsedirektoratet har akkurat fått alvorlig kritikk fra Riksrevisjonen fordi de ikke har god nok kontroll på utbetalingene gjennom folketrygdens stønadsordning.

Alt dette er viktig informasjon som Tannhelseutvalget må ta med seg som en del av bakteppet inn i diskusjonen rundt hvordan den fremtidige tannhelsetjenesten i Norge skal se ut, og dette understreker hvorfor det er behov for en helhetlig gjennomgang av tjenesten. Tannlegeforeningen vil være en konstruktiv samarbeidspartner og bidra der vi kan.

Vi ønsker utvalget lykke til i det viktige arbeidet.